

Warszawa, dnia 9. 04. 2001r.

PR I 900/ 3 /01

Panie i Panowie
Prokuratorzy
Apelacyjni, Okręgowi i Rejonowi
(wszyscy)

Kodeks postępowania karnego uznał uwzględnianie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego za jeden z podstawowych celów procesu karnego (art. 2 § 1 pkt 3).

W związku z tym – na podstawie art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (Dz. U. z 1994 r. Nr 19, poz. 70 z późn. zm.) – polecam podejmowanie następujących działań, które mają służyć realizacji tego celu.

I. W postępowaniu przygotowawczym:

1. Prokurator dba o zapewnianie ochrony interesów pokrzywdzonego oraz by uciążliwości postępowania karnego były dla niego jak najmniejsze.
2. Pokrzywdzony powinien być pouczony przed pierwszym przesłuchaniem o przysługujących mu uprawnieniach oraz ciążących obowiązkach. Pouczenie to należy wręczyć pokrzywdzonemu na piśmie, a jego kopię dołączyć do akt sprawy. W razie potrzeby należy udzielić mu innych nieodzownych informacji.
3. W ramach nadzoru nad dochodzeniem należy zwracać uwagę, czy pokrzywdzony został prawidłowo pouczony przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze; jeżeli nie – należy ten brak niezwłocznie uzupełnić.
4. Okoliczność, że pokrzywdzony przyczynił się w jakiegokolwiek mierze do popełnienia przez sprawcę przestępstwa, nie może mieć znaczenia dla zakresu jego uprawnień procesowych.
5. Pokrzywdzonego należy przesłuchiwać z zachowaniem taktu oraz poszanowaniem jego godności osobistej. Jeżeli dobro postępowania nie stoi na przeszkodzie...

dzie, należy dopuszczać na wniosek pokrzywdzonego do udziału w jego przesłuchaniu osoby szczególnego zaufania wobec niego lub przedstawiciela organizacji społecznej.

6. Przesłuchanie może sprawić pokrzywdzonemu dodatkowe cierpienia – szczególnie w przypadku przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece. W celu uniknięcia powtórnej wiktymizacji pokrzywdzonego, przy prowadzeniu przesłuchania należy kierować się następującymi względami:

- 1/ Jeżeli pokrzywdzony składając zawiadomienie o przestępstwie, chce zasuzec dane dotyczące miejsca zamieszkania czy miejsca pracy do wyłącznej wiadomości prokuratora należy mu to umożliwić, także wówczas, gdy nie zachodzą warunki z art. 191 § 3 kpk - jeżeli prokurator uzna to za niezbędne; o takiej sytuacji, funkcjonariusz policji powinien niezwłocznie zawiadomić prokuratora.
- 2/ Przesłuchanie powinno być jednorazowe, chyba że ujawnią się nowe okoliczności uzasadniające konieczność uzupełniającego przesłuchania. Czas i miejsce przesłuchania pokrzywdzonego należy ustalać w taki sposób, by nie narazić go na kontakt z osobą podejrzaną o dokonanie przestępstwa, jeżeli nie jest to uzasadnione celami postępowania.
- 3/ W przypadku, gdy pokrzywdzonym jest dziecko, przesłuchanie powinno być w miarę możliwości prowadzone także w placówkach, które posiadają specjalne pomieszczenia przystosowane do tego rodzaju czynności (np. placówkach oświatowych). Zgodnie z § 133 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, nieletnich świadków powinien przesłuchiwać wyłącznie prokurator. Jeżeli jest to konieczne z uwagi na stopień rozwoju dziecka i jego zdolności postrzegania, w jak najwcześniejszej fazie postępowania należy powołać biegłego psychologa do uczestniczenia w tej czynności. Czynności procesowe powinny być utrwalane za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk o ile są takie możliwości. W przypadku, gdy podejrzanym jest przedstawiciel ustawowy małoletniego lub gdy są przesłanki wskazujące na to, iż dobro dziecka jest zagrożone, niezwłocznie należy zawiadomić właściwy sąd rodzinny.

- 4/ Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba głuchoniema, należy powołać tłumacza języka migowego do uczestnictwa w przesłuchaniu i innych czynnościach procesowych w celu zapewnienia ich prawidłowego przebiegu. W tych przypadkach oraz gdy pokrzywdzony zdradza objawy niedorozwój umysłowego, należy pouczyć go o możliwości złożenia wniosku do właściwego sądu o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, w szczególności gdy sprawa dotyczy pokrzywdzonego małoletniego, a przedstawiciel ustawowy nie gwarantuje właściwej dbałości o interesy prawne dziecka – ofiary.
  - 5/ Eliminować należy, zdarzające się ze strony innych uczestników postępowania, próby ponizania godności osobistej pokrzywdzonego (np. niezasadnione potrzebami procesowymi zadawanie pytań dotyczących intymnej strony jego życia, właściwości osobistych).
  - 6/ Dane personalne i wizerunek pokrzywdzonego, można podać do publicznej wiadomości tylko za jego zgodą, czyniąc stosowny zapis w protokole, bądź załączając do akt stosowne oświadczenie pokrzywdzonego w tym względzie.
7. Pokrzywdzonych zgwałconych bądź wykorzystanych seksualnie, należy kierować na kompleksowe badania lekarskie (ginekologiczne oraz w zakresie rodzaju i charakteru doznanych obrażeń), sporządzając stosowne postanowienie o powołaniu biegłego; wymagać to będzie stosownych uzgodnień z policją i placówkami służby zdrowia.
  8. Czynności okazania winny być przeprowadzane przy użyciu lustra, chyba że pokrzywdzony wnosi o dokonanie okazania bezpośredniego. Gdy sprawa dotyczy przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, przestępstw przeciwko wolności seksualnej oraz gdy pokrzywdzony jest małoletni, niemy, niepełnosprawny umysłowo lub jest cudzoziemcem – czynność tę powinien zawsze wykonywać prokurator.
  9. Konfrontacja pokrzywdzonego z podejrzanym, w przypadkach przestępstw szczególnie dolegliwych dla pokrzywdzonego, powinna być ograniczona do minimum i zawsze prowadzona przez prokuratora.
  10. W razie ujawnienia w toku postępowania prób przestępczego oddziaływania na treść i kierunek zeznań pokrzywdzonego (groźby, przekupstwo, szantaż, itd.), a zmierzających do zastraszenia i uzyskania w ten sposób korzystnych zeznań, niezwłocznie należy podjąć stosowne czynności określone w wytycz-

nych Prokuratora Generalnego z dnia 11 grudnia 2000 r. Jeżeli sprawca tych działań jest nieznan, a są konkretne dowody istniejącego zagrożenia dla pokrzywdzonego lub osób mu bliskich, zawiadomienie należy niezwłocznie przekazać właściwemu komendantowi Policji, zobowiązując go do podjęcia działań, mających na celu ochronę osób zagrożonych.

11. Określone w art. 207 kk przestępstwo fizycznego lub psychicznego znęcania się powinno być ścigane sprawnie i skutecznie. W tych sprawach konieczny jest stały kontakt prokuratora z prowadzącym dochodzenie funkcjonariuszem, celem uzyskiwania bieżących informacji na temat aktualnego stanu postępowania przygotowawczego. O ile dowody wskazują na powtarzające się uporczywe działanie sprawcy i istniejące realne zagrożenie – szczególnie gdy w grę wchodzi dobro małoletnich dzieci – należy wnioskować do sądu o zastosowanie tymczasowego aresztowania. W przypadku stosowania dozoru policyjnego należy nakładać na podejrzanego stosowne obowiązki, np. zakaz zbliżania się ~~do pokrzywdzonego~~ do określonych miejsc lub nakaz opuszczenia domu, w którym przebywa pokrzywdzony, o ile realne jest wykonanie tego obowiązku np. podejrzany posiada odrębne mieszkanie. W razie niestosowania się podejrzanego do nałożonych obowiązków i stwarzania w dalszym ciągu realnego zagrożenia bezpieczeństwa pokrzywdzonego, wnioskować należy o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Przebieg interwencji, w tego rodzaju sprawach, powinien być utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk w celu odzwierciedlenia wyglądu osoby pokrzywdzonej (obrażenia ciała) i stanu pomieszczeń (zniszczone sprzęty itp.) bądź innych okoliczności mających znaczenie dowodowe. W tych sprawach należy wykorzystywać w większym niż dotychczas stopniu istniejące możliwości procesowe przyspieszenia postępowania (postępowanie uproszczone, tryb określony w art. 319 kpk, wnioski w trybie art. 335 kpk).
12. Pokrzywdzonego należy informować - jeżeli o to wnosi - o postępach sprawy, w szczególności o zastosowaniu i zmianie środka zapobiegawczego, przyczynach przedłużającego się postępowania, np., z powodu oczekiwania na opinie biegłych, o sposobie jego zakończenia. Zgoda na przeglądanie przez pokrzywdzonego akt sprawy, szczególnie w końcowej części postępowania, powinna być zasadą. Przed umorzeniem postępowania, jeżeli przemawia za tym wzgląd na dobro postępowania, powinno się umożliwić pokrzywdzonemu

zapoznanie z materiałami celem złożenia ewentualnych wniosków dowodowych. W razie skierowania do sądu aktu oskarżenia, należy rygorystycznie dbać o przekazanie pokrzywdzonemu pouczeń, o których mowa w art. 334 § 2 kpk. W szerszym zakresie należy kierować powództwa cywilne o naprawienie szkody bądź zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, gdy pokrzywdzony jest osobą małoletnią.

13. Gdy pokrzywdzonym jest osoba nie władająca językiem polskim, do wszystkich czynności procesowych z jego udziałem należy wezwać tłumacza. W wezwaniu kierowanym do pokrzywdzonego – świadka stale przebywającego za granicą, nie należy zamieszczać pouczenia o stosowaniu środków przymusu z powodu niestawiennictwa. Jeżeli pokrzywdzony wnosi o przetłumaczenie druku pouczenia o przysługujących mu prawach i obowiązkach, należy to zlecić tłumaczowi, dołączając kopię pouczenia podpisaną przez pokrzywdzonego do akt sprawy.

14. W sprawie przeciwko osobie, pokrzywdzonemu należy – na jego wniosek – przekazać przetłumaczone najistotniejsze dokumenty procesowe, jak wnioski z opinii biegłych oraz wyciąg z przesłuchania podejrzanego i świadków obrońcy, co umożliwi mu rzeczywistą realizację własnych interesów prawnych w toku postępowania.

II. W postępowaniu sądowym:

Prokurator w toku postępowania sądowego przez składanie stosownych wniosków i pytań dba o to, by zostały wyjaśnione okoliczności zdarzenia, a osoba pokrzywdzona nie była narażona na nieuzasadnione uciążliwości. W szczególności należy:

- 1/ wnioskować o uchylenie jawności rozprawy, zwłaszcza gdy sprawa dotyczy przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przeciwko rodzinie i opiece;
- 2/ wnioskować o przesłuchanie pokrzywdzonych w pierwszej kolejności, przed przeprowadzeniem innych dowodów;
- 3/ wnioskować o przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, ofiar zgwałcenia oraz znęcania się bez obecności oskarżonego, o ile są przesłanki wskazujące, że obecność ta mogłaby oddziaływać krępująco (art. 390 § 2 kpk);

- 4/ kierować do sądu wnioski o uchylenie niewłaściwych pyrań naruszających godność osobistą lub sferę prywatną pokrzywdzonego, a nie mających znaczenia dla istoty sprawy;
- 5/ mieć na względzie treść art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w zakresie dotyczącym ochrony prywatności i godności pokrzywdzonego. Jeżeli typ przestępstwa lub szczególny status albo sytuacja osobista i względy bezpieczeństwa czynią konieczną ochronę prywatności pokrzywdzonego, należy z dużą rozważą odnosić się do obecności przedstawicieli środków masowego przekazu na rozprawie i składać wnioski ograniczające ich udział do niezbędnego zakresu.

III. Przekazując do wykonania powyższe wytyczne ustanawiam Panie i Panów Prokuratorów odpowiedzialnymi za ścisłe i konsekwentne ich wykonywanie oraz wyciąganie konsekwencji służbowych wobec prokuratorów rażąco je naruszających.

Kontrola wykonania wytycznych powinna być zwłaszcza przedmiotem wizytacji, lustracji oraz innych form oddziaływania służbowego.

Lech KACZYŃSKI